

Az MTA TTK KPI középtávú fejlesztési tervének koncepciója

A pszichológia sokféle kontextusban vizsgálja az emberi viselkedést, ezért sokféle megközelítést használ. Az MTA TTK KPI elődje, az MTA PKI igyekezett a megközelítések sokféleségét érvényesíteni kutatási portfóliójában, dinamikus egyensúlyt biztosítva a természettudományi és a társadalom– illetve bölcsészettudományi megközelítések között. Ezzel párhuzamosan, az MTA PKI–ben mindig jelen voltak egyes, a pszichológiával határos tudományterületeken folytatott kutatások. A három nagy terület közötti korábbi arányok mára eltolódtak: míg a kognitív pszichológiai és a pszichológiával határos területek kutatása összességében a korábbiakhoz hasonló tematikai szerkezetben folyik, addig a társadalom- és bölcsészettudomány kutatások tematikai választéka és az ezzel foglalkozó kutatók száma erősen csökkent.

Az alábbiakban igyekeztünk tömören összefoglalni az intézet jelenlegi helyzetét, és ennek alapján javaslatot kidolgozni az intézet középtávú fejlesztésére, különös tekintettel a társadalom– illetve bölcsészettudományi megközelítésű pszichológiai kutatások súlyának és témaválasztékának növelésére. A fejlesztési koncepció alapvető eleme, hogy, az intézet nemrég lezajlott átfogó szakmai értékelésének megállapításait is figyelembe véve, nem látunk okot egyetlen jelenleg működő kutatócsoport megszüntetésére, vagy az intézetben jelenleg dolgozó kutató elküldésére. A fejlesztés alapját belső átcsoportosítás és pótlólagos támogatás teremtheti meg.

A javaslatot a Dr. Pokol György megbízott igazgató által felkért, az MTA TTK KPI szenior kutatóiból álló ad-hoc bizottság állította össze. A bizottság tagjai: Dr. Czigler István, Dr. Fülöp Márta, Dr. Topál József, Dr. Ulbert István és Dr. Winkler István.

1.) Jövőkép

a) A hagyományok folytatása

- Arra törekszünk, hogy az MTA TTK KPI, az elődhöz hasonlóan, ismét a pszichológiai megközelítések szélesebb palettáját fedje le, és elmozduljon az egyensúly felé a megközelítések két nagy csoportja között.
- Meg kívánjuk tartani az intézet nyitottságát a határos tudományterületek felé.

Ennek jegyében, az intézet nevét Pszichológiai Kutatóintézetre kívánjuk változtatni, jelezve az intézet nagy becsben tartott hagyományainak folytatását.

b) Minőség és fenntarthatóság

- Alapvető célunk, hogy az intézetben kizárólag nemzetközi mércével is jelentős kutatások folyjanak, módszertani és tartalmi értelemben beleértve az esetleges megrendelésekre készített, akár elsősorban hazai célokat szolgáló kutatásokat is.
- Figyelembe vesszük a kutatások finanszírozhatóságát.

c) Az intézet belső környezete

- Támogatjuk, hogy az egyes kutatási témák és megközelítések között minél mélyebb és tartalmasabb kooperáció valósuljon meg.
- Kiemelt jelentőségű, hogy reálisan tudjuk értékelni és becsülni minden elért eredményünket, illetve az esetleges hiányosságokat, elmaradásokat.
- Fontos, hogy az intézeten belüli érdekek nyíltan artikulálódjanak és megvitatódjanak.
- Az intézet jövője szempontjából alapvető, hogy a nálunk kinevelődött fiatal kutatók közül a legtehetségesebbeknek tartós helyet tudjunk biztosítani az intézetben.

2.) A jelenlegi helyzet

a) Jelenlegi értékek

- jelentős a kognitív pszichológiai kutatások koncentrációja és eredményessége;
- több szociálpszichológiai témában is nemzetközi szintű kutatás folyik;
- eredményes pályázati és publikációs tevékenységgel végzünk idegtudományi kutatásokat;
- nemzetközileg is kiemelkedő szintű, nagy visszhangot kiváltó az intézetben folyó etológiai kutatás;
- az intézet produktív publikációs tevékenységet folytat, mely az utóbbi négy évben, különösen a kognitív pszichológia, az etológia és az idegtudományok magasan értékelt szakfolyóirataiban közölt cikkek számát tekintve, fajlagosan növekedett;
- az intézet valamennyi csoportja rendelkezik pályázati forrással; a pályázati aktivitás növekvő képet mutat;
- jelentős mértékű mind a hazai (az intézeten belüli, a kutatóközpont más intézeteivel, illetve más intézetekkel és egyetemekkel folytatott), mind a nemzetközi együttműködés;

- több egyetemen és doktori iskolában hozzájárulunk a mesterszakos és PhD képzéshez;
- aktív részvételünk a hazai és nemzetközi tudományos közéletben: az intézet munkatársai jelentős pozíciókat töltenek be hazai és a nemzetközi tudományos társaságokban és bizottságokban.

b) Hiányok, problémák

- az erőforrások szűkössége: az alaptámogatás kutatószemélyzetre fordítható részének jelentős (>30%–os) csökkenése, miközben az elérhető pályázati források nem növekedtek;
- több, korábban az intézet profiljába tartozó téma kutatása megszűnt, és ezeket nem volt módunkban megújítani, vagy más, hasonló profilú csoportokkal pótolni;
- bár a megszorítások minden kutatócsoportot érintettek, a veszteség különösen nagymértékű volt a szociál– és a fejlődépszichológia területén;
- a természettudományi és a bölcsész- illetve társadalomtudományi megközelítésű pszichológiai kutatási területek között jelenleg nincsen egyensúly;
- az intézet publikációs teljesítményén belül, a bölcsész- illetve társadalomtudományi megközelítésű pszichológiában tipikus publikációs formák használata erősen lecsökkent;
- jelenleg nincs egy reális, az intézet hagyományait figyelembe vevő fejlesztési koncepció;
- bár az MTA TTK rendelkezik egy általános teljesítményértékelési rendszerrel, ezen belül az intézet nem rendelkezik egy olyan belső elfogadott értékelési rendszerrel, ami figyelembe veszi az intézetben folytatott kutatási területek specifikumait és hiányzik az ezen alapuló igazságos és átlátható erőforrás–átcsoportosítási szabályrendszer
- az intézeti kutatók oktatási, ismeretterjesztő és tudományos közéleti tevékenységében az intézet szerepe nem kellően hangsúlyozott.

3) A fejlődés koncepciója

a) Alapelvek

- a csoportok egyenlő kezelésének elve: a csoportokkal szemben támasztott követelmények (nemzetközi szintű kutatási eredmények, a téma–területnek megfelelő

mértékű finanszírozottság, részvétel az oktatásban, tudományos közéletben és az ismeretterjesztésben) azonosak, ahol az azonos alatt az értékelési rendszer által kialakított ekvivalencia értendő, illetve fajlagosak, ahol a fajlagosság alapja az intézeti alaptámogatásból származó hozzájárulás a csoport működéséhez;

- a témák, területek sajátosságainak tiszteletben tartása: a) ezen kell alapulnia a kidolgozandó értékelési rendszernek és b) az intézetnek törekedni kell arra, hogy kutatási profiljában a pszichológia nagy területeit viszonylag szélesesen fedje le;
- a KPI/TTK/MTA érdekeinek képviselője: a) elvárható, hogy a hazai és nemzetközi tudományos közéletben résztvevő intézeti kutatók az intézet érdekeivel összhangban tevékenykedjenek és b) a tudományos ismeretterjesztésben és tudományos közéleti és/vagy média megjelenésekben az intézet szerepe kellő hangsúlyt kapjon.

b) Értékek megőrzése

- folyamatosan követni kell az elvárások teljesülését a jelenlegi kutatócsoportokban (teljesítmény, fenntarthatóság, személyi feltételek), szükség esetén strukturális változásokkal érvényesítve azokat.

c) A kutatási profil bővítésének lehetséges útjai

I. A jelenlegi támogatási kereteken belül lehetséges

- a jelenleg folyó szociálpszichológiai kutatási témák alapján két csoport kialakítása átcsoportosítással;
- egy önálló fejlődépszichológiai csoport kialakítása átcsoportosítással.

II. További támogatás esetén megvalósítható

- a fenti társadalomtudományi csoportok állományának erősítése;
- új kutatási téma/témák indítása az intézetben a szociál-, fejlődés-, pedagógiai, és/vagy személyiségpszichológiai területén az alábbi alternatívák szerint:

(1) amennyiben megfelelő tudományos és pályázati „track record”-dal rendelkező kutatót találunk, egy új csoport elindítása;

(2) amennyiben nem találunk a fenti feltételeknek megfelelő kutatót, akkor néhány fiatal, tehetséges kutató alkalmazása a fenti témákban, akik jelenleg folyó kutatásokhoz kapcsolódva kezdenek el saját profiljuk kialakítását.

- Mindkét alternatíva esetén szükséges világos tudományos és pályázati célok kitűzése, és ezek megvalósulásának folyamatos követése; az új munkatársak határozott idejű – pl. 3 éves – szerződéssel kerülhetnek felvételre, a véglegesítés a célok teljesülése esetén lehetséges;
- az új kutatási témák megválasztásánál igyekszünk figyelembe venni a hazai kutatási paletta által már lefedett témákat, a TTK speciális lehetőségeinek (pl., az fMRI) kihasználását, a nemzetközi trendeket és az esetleges speciális hazai igényeket.

d) További fejlesztendő területek

- szorosabb együttműködés kialakítása az AKK-val, közösen művelt témákon keresztül, a kísérleti személyek közös adatbázisának létrehozásával és fMRI méréseket involváló intézeti kutatásokkal;
- támogatjuk az akadémiai kutatóhálózat más intézményeivel folytatott együttműködéseket, külön kiemelve a bölcsész- és társadalomtudományi intézetekkel és kutatócsoportokkal folytatott közös kutatásokat és pályázatokat.

e) Eszközök

- A stratégiai célok megvalósításának alapvető feltétele egy olyan intézeten belüli objektív (számszerűsíthető indikátorokra épülő), az intézetben kutatott tudományterületek sajátosságait figyelembe vevő, egységesen alkalmazható értékelési rendszer kidolgozása, mely lehetővé teszi az egyes csoportokban folyó kutatás minőségének megítélését és alapot teremt egymás munkájának elismerésére, és a kölcsönös megbecsülés légkörének kialakítására. Egy ilyen értékelési keretrendszer felállításának további fontos hozadéka, hogy alapvetően hozzájárul a célkitűzések helyes kialakításához és pontosításához valamint a fejlődés követéséhez.

Azaz:

- (1) referenciaként szolgál az intézet stratégiájáért, kutatási teljesítményéért felelős vezetők számára ahhoz, hogy az intézet tudományos teljesítményét emelkedő ívű pályán tarthassák, és az ehhez szükséges döntéseket meghozhassák;
 - (2) az elvárások világos megfogalmazása alapvető útmutatóul szolgál az egyes kutatóknak (kutatócsoport vezetőknél) ahhoz, hogy munkájuk során az egyéni kutatói karrierjük és az intézet érdekét egyaránt szolgáló jó döntéseket hozhassanak (pl., publikációs kérdésekben vagy a pályázati stratégiával kapcsolatban).
- Az intézet optimális működése érdekében a kutatócsoportok között az erőforrások tekintetében a szolidaritás és a versengés egyensúlyát kell megteremteni; ehhez a TTK

adta bővülő lehetőségeket kihasználva maximálisan átlátható és a csoportvezetők számára megismerhető gazdálkodást kell folytatni az intézeti erőforrásokkal, és szabályozni az erőforrások csoportok közötti implicit (az átmenetileg veszteséges csoportok fenntartása) és explicit (beavatkozás a csoportok struktúrájába/működésébe) átcsoportosításának szabályait.

- Megfelelő fórumot kell biztosítani arra, hogy a csoportérdekek és a természet- és társadalomtudományi területek közötti egyensúly elve megjelenhessen és megvitatásra kerüljön az erőforrások ügyében hozott döntések előkészítésében.
- Az intézet koherenciájának, belső műhelyeinek és közéletének fejlesztésére
 - fontosnak tartjuk, hogy a különböző kutatási témákon dolgozók minél jobban megismerjék nem csak a többi területen dolgozók aktuális kutatási eredményeit, de a területek és megközelítések szélesebb kontextusát is;
 - támogatjuk a csoportokon átívelő kutatási témákat és pályázatokat;
 - szintén támogatjuk a közös tudományos rendezvények szervezését, melyeken az intézet valamennyi kutatási témája megjelenik a tudományos közélet és/vagy az érdeklődő közönség számára.

4) A megvalósítás feltételei

Az előzőekben leírt célok elérésének személyi és anyagi feltételei is vannak. A természet- illetve társadalomtudományi megközelítést használó területek egyensúlyának javításához új, fiatal munkatársak, valamint érett, csoportvezetésre alkalmas kutatók felvételére is szükség van. Másfelől mivel a társadalomtudományok rezsikitermelő képessége alacsonyabb a természettudományokénál, a belső szabályozással is segítenünk kell ezek megerősödését. A tervezett felvételekhez intézeti és kutatóközponti forrásokat is igénybe veszünk, de kérjük az MTA támogatását is.

2017. október 15.

Pokol György s.k.